

İLKÖĞRETİM VE ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN DEMOKRASİ ALGILARININ İNCELENMESİ^{*}

Mehmet Suat BAL^{**}

Süleyman YİĞİTTİR^{***}

Öz

Demokratik bir toplumun oluşturulması için demokrasinin temel öğelerini iyi anlamış bireylerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Özellikle okullarda verilen demokrasi eğitimi ile bu amaca ulaşılabilir. Bu çalışmanın amacı öğrencilerin demokrasiyle ilgili algılarını tespit etmektir. Bu amaçla ilköğretim 4-8. ile ortaöğretim 9-12. sınıflar düzeyindeki 270 öğrenciye demokrasiyle ilgili ailede, sınıfta ve tarihte karşılaştıkları örnekleri yazmaları için yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Araştırmada içerik odaklı nitel bir yöntem olan fenomenografi veri toplama ve analiz yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle öğrencilerin demokrasi konusundaki algılarının sistematik bir yolla açıklanması amaçlanmaktadır. Sonuçta öğrencilerin çoğunluğunun ailede kendi fikirlerinin alınmasını, okulda başkanlık seçimlerini, tarihte ise yöneticilerin seçimle belirlenmesini demokrasi konusunda örnek gösterdikleri belirlenmiştir. Öğrencilerin okulda ve sosyal hayatta kararlara katılma sürecinin desteklenmesi önerilebilir.

Anahtar kelimeler: Sosyal Bilgiler Öğretimi, Demokrasi, Demokrasi Algısı

* Bu çalışmanın bir kısmı, 20-22 Nisan 2012 tarihinde gerçekleştirilen "Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu"nda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**Doc. Dr. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. msbal@ksu.edu.tr

***Dr. Milli Eğitim Bakanlığı. suleymanyigitir@gmail.com

AN INVESTIGATION OF PRIMARY AND SECONDARY SCHOOL STUDENTS' PERCEPTIONS OF DEMOCRACY

Abstract

It is necessary for a democratic society to educate students who embrace the principles of democracy, and live up to these principles in life. This aim can be reached with the education of democracy especially in schools. The aim of this purpose is to determine the students perception about democracy. For this purpose, a form of semi-structured interview is applied to students from 4th to 8th grade in primary education and from 9th to 12th grade in secondary education. In this form, students are asked to state the examples and events of democratic behavior that they have encountered within their family, school and history. In the scope of the study, interview forms of 270 students are evaluated. As the study is qualitative and content-oriented, phenomenographic data collection and analysis method is used. With this method, it is aimed that students find ways of thinking about democracy and explain in a systematic way. In conclusion, the majority of students give the sample about democracy were; to take their ideas in the family, the presidential elections in the school and the manager selection the history. Suggestions: Students should be provided to participate actively in decision-making processes of school and society management.

Key words: Social Studies Teaching, Democracy, Democracy Perception

1. GİRİŞ

Günümüzde insanlar din, dil, ırk ve diğer farklılıklarına rağmen huzurlu ve rahat bir hayatın teminatı olarak demokrasiyi görmektedirler. Demokratik bir toplumun oluşturulması için demokrasinin temel öğelerini iyi anlamış bireylerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Demokrasinin önemini fark etmiş ve günlük hayatında uygulamaya başlamış bireylerin olduğu bir toplumda huzur ve mutluluğun sağlanması diğer yönetim şekillerine göre daha kolay olabilecektir.

Demokrasi kavramının içeriği konusunda bireylerin çoğunluğu hem fikirdir. Demokrasi, halk hâkimiyetine dayanmaktadır ve halkın kendi kendini idare etmesini, bağımsız karar

alabilmesini esas kabul etmektedir (Doğan, 1987). Kökünü eski Yunanca'daki demos (halk) ve kratos (yönetim) kelimelerinin birleşiminden oluşan "demokratia" sözcüğünden almaktadır. Demokrasinin en ünlü ve bugün için geçerliliğini koruyan tanımını ABD Başkanlarından Abraham Lincoln şöyle yapmıştır: "Demokrasi, siyasi iktidarın toplumda, toplum için, bizzat toplum tarafından kullanılmasıdır." Şaylan'a göre bir siyasi rejimin demokrasi olarak nitelenebilmesi için dört temel özelliğe sahip olması gerekir. Bunlardan birincisi seçim ve temsil ilkesi, ikincisi insan haklarına verilen öncelik, üçüncüsü hukukun üstünlüğü ve dördüncüsü de çoğulculuktur (Kaldırım, 2005). Demokrasi, tanımlarından da (Kaya, 2011; Yoğurtçu, 2010; Demir, 2010) anlaşılacağı üzere yalnızca bir yönetim şekli değildir. Aynı zamanda bir yaşam kültürüdür. Bu kültürün temelinde, insana verilen önem ve değer yatmaktadır. Bu nedenle demokratik toplumlarda insana ve insan iradesine önem verilmektedir.

Demokrasi gibi soyut bir anlam içeren kavramların öğretilmesinde zorluklar yaşanabilmektedir. Soyut kavramların öğretiminde bu zorlukları aşmak amacıyla somut örneklerin kullanılması yararlı olmaktadır (Bal ve Gök, 2011). Demokrasi kavramı öğrenciler tarafından içeriğine uyum şeklinde algılanıp algılanmadığının tespit edilmesi, soyut olan demokrasi kavramını öğrencilerin hangi somut olaylarla ilişkilendirdiği, kavram öğretimi açısından da önem arz etmektedir. Çünkü kavramları öğrenemeyen öğrenciler konuyu anlamakta güçlük çekmektedirler. Eğer kavram temelli öğrenmeler gerçekleştirilirse çocukların akademik başarıları artabilmektedir (Doğanay, 2002). Demokrasinin öğrenciler tarafından doğru anlaşılıp anlaşılmadığı ise onların bu konudaki algıları incelenerek ortaya konulabilir.

Bireylerin kavram olarak demokrasi ile ilk karşılaştıkları yer olan ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında demokrasi algılarının nasıl şekillendiği büyük önem taşımaktadır. Özellikle 2005 yılından sonra ilköğretim sosyal bilgiler alanındaki dersler için yapılandırıcı yaklaşıma uygun olarak hazırlanan öğretim programları etkinlik temelli bir işleniş vurgulamaktadır (MEB, 2005; 2006; 2007; 2010). Öğretim programlarında

etkinlikler aracılığıyla vurgulanan bu durum aynı zamanda program uygulama kılavuzlarında öğretmenlere yönelik verilen bilgi notları (MEB, 2005) ile pekiştirilmektedir. Ayrıca Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı ile Millî Eğitim Bakanlığı arasında yapılan “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi” protokolüne dayanılarak okullarda öğrencilerin demokrasi kültürünü yaşamalarını amaçlayan uygulama örnekleri de yapılmaktadır (Tezgel, 2006).

Öğrenciler, ilköğretimin ilk yıllarından ortaöğretimden mezun olana kadar ki zaman sürecinde demokrasi ile ilgili gerek öğretim programlarından gerek okul yaşantısındaki uygulamalardan ve gerekse aile ve toplum yaşamında demokrasi eğitimi almaktadır. Demokrasi ile ilgili yapılan eğitim, Gibson’un (2009) da belirttiği gibi özellikle katılım, anlaşma, tartışma, konuşma, kurallara uyma ve adalet gibi uygulamaları ihtiva etmektedir. Alınan bu eğitimin niteliği ve yeterliliğinin tespit edilmesi için öğrencilerin demokrasi ile ilgili algılarının tespit edilmesi gerekmektedir. Bu algılarının tespitinde de soyut olan kavramın hangi somut örneklerle ilişkilendirildiği, ilişkilendirilen örneklerin demokrasi ile örtüşüp-örtüşmediğinin tespit edilmesi de olabilecek kavram yanlışlığının önlenmesine katkı sağlayacağı için önem arz etmektedir. Bilindiği gibi öğrencilerin demokrasi kavramını doğru tanımlamaları onların demokrasi konusunda yeterli düzeye eriştiklerini göstermemektedir. Bir kavramın tanımı, kavramın öğrenildiğini garanti de etmemektedir (Attorops, tarihsiz). Demokrasi kavramıyla ilgili olarak öğrencinin zihninde tanımdan ziyade demokratik uygulamalara yönelik görüntüler oluşmaktadır. Tall ve Vinner (1981) kavramın tanımının, öğrencinin zihninde oluşan görüntüden farklı olduğunu vurgular. Kavram imajı olarak da adlandırılan bu durumda, kavramın öğrenci tanımıyla yeniden yapılandırıldığı görülür. Öğrencinin bir kavram konusundaki imajı o kavram hakkındaki bütün görüntülerden ve süreçlerden oluşmaktadır.

Öğrencilerin kavram imajlarının oluşmasında öğrenme pratikleri ve yaşadıkları çevrenin önemli bir rol oynayacağı açıktır (Bingolbalı ve Monaghan, 2008). Bu gerekçelerden dolayı demokrasi konusunda öğrencilerin algılarını ve demokrasi kavramını içselleştirip

içselleştiremediklerini kontrol edebilmek için onların çevrelerinde (aile ve okul) ve derslerinde öğrendikleri demokratik davranış uygulamalarının tespit edilmesi önem arz etmektedir. Demokrasi kavramı ve uygulamaları demokrasi eğitimi yoluyla okullarda öğrencilere kazandırılmaktadır. Kavram olarak da 4.sınıf sosyal bilgiler öğretim programında giriş düzeyinde bir kavram olarak öğrencilere verilmeye başlanmaktadır. Bu sebeple öğrencilerin demokrasi algılarının tespit etmek amacıyla ilköğretim 4.sınıf öğrencilerinden başlanılmış olup ortaöğretim 12.sınıfa kadar olan sınıflardaki öğrencilerle çalışılmıştır. Öğrencilerin demokrasi ile ilgili algılarını tespit etmek amacıyla aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. İlköğretim ve ortaöğretim (4-12. Sınıf) öğrencileri aile ortamında demokrasi ile ilgili hangi örnekleri vermektedirler?
2. İlköğretim ve ortaöğretim (4-12. Sınıf) öğrencileri okullarında demokrasi ile ilgili hangi örnekleri vermektedirler?
3. İlköğretim ve ortaöğretim (4-12. Sınıf) öğrencileri tarihten demokrasi ile ilgili hangi örnekleri vermektedirler?
4. İlköğretim ve ortaöğretim (4-12. Sınıf) öğrencilerinin demokrasi konusundaki verdikleri örnekler sınıflarına göre değişmekte midir?

2. YÖNTEM

Araştırma da fenomenografik veri toplama ve analiz yöntemi kullanılmıştır. Fenomenografik araştırmalar içerik odaklı ve nitel araştırmalardır. Fenomenografik araştırmalar da amaç insanların düşünce biçimlerini bulmak ve sistemli bir şekilde açıklamaktır. Bu araştırma yönteminde kavramlar kategorilere ayrılır ve kategoriler arasındaki ilişki incelenir. Bu çalışmaların en önemli faydası bilginin gelişim basamaklarına ışık tutmasıdır (Marton, 1981). Bu çalışma da ilköğretim ve ortaöğretim

öğrencilerinin demokrasi konusundaki algılarını incelemeyi amaçladığı için bu yöntem seçilmiştir.

2.1. Veri Toplama Aracı ve Veri Analizi

Öğrencilerin demokrasi konusundaki algıları yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Bu formda öğrencilere ailede, okulda ve tarihte demokratik davranış konusunda gördükleri, duydukları ve yaşadıkları örnekleri yazmaları istenmiş ve yeteri kadar boşluk bırakılmıştır. Veri toplama aracının kapsam geçerliliği araştırmacıların haricinde 4 alan uzmanının olumlu görüşleri alınarak sağlanmıştır. Verilerin analizinde araştırmacılar tarafından ayrı ayrı değerlendirme yapılmış olup araştırmacılar tarafından üzerinde hemfikir olunan veriler kullanılmıştır (Büyüköztürk vd., 2008)

2.2. Çalışma Grubu

Bu çalışmada ilköğretim 4-8. ile ortaöğretim 9-12. sınıflarda okuyan toplam 270 öğrencinin demokratik davranış konusunda seçtiği örnekler incelenmiştir. Çalışma grubunu Kahramanmaraş ilinde iki ilköğretim ve bir ortaöğretim okulundan rastgele seçilen 270 (her sınıf seviyesinden 30 öğrenci) öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin 115'i (%42,6) kız 155'i (%57,4) de erkektir.

3. BULGULAR

1. Alt probleme "İlköğretim ve ortaöğretim (4-12. Sınıf) öğrencileri evlerinde demokrasi ile ilgili hangi örnekleri vermektedirler?" ilişkin bulgular tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Öğrencilerin Ailelerinde Demokratik Davranış Konusunda Verdikleri Örnekler

Örnekler	f	%
1.1. Eşya alınacağı, bir yere gidileceği zaman fikrim sorulur	145	51,1
1.8. Ailede herkese eşit davranılır	43	15,1
1.4. Ailemde bir karar alınırken oylama yapılır	34	12,0
1.6. Demokrasi yok. Fikrim sorulmaz	25	8,8
1.5. Bazen fikrim sorulur	14	4,9
1.2. Önemli konularda fikrim sorulur	8	2,8
1.3. Televizyonda dizi izlenirken çoğunluğa uyulur	8	2,8
1.7. Diğer	7	2,5
Toplam	284	100

Tablo 1'deki verilere göre öğrenciler, evlerinde demokrasi ile ilgili 284 örnek vermişlerdir. Verilen cevapların % 51,1 ile en yüksek oranda eve bir eşya alınacağı, bir yere gidileceği zaman öğrencilerin fikrinin sorulduğu cevabını verdikleri görülmektedir. Öğrenciler daha sonra sırasıyla ailede herkese eşit davranıldığını (% 15,1), ailede bir karar alınırken oylama yapıldığını (% 12), ailelerinde demokrasi olmadığını ve fikirlerinin sorulmadığını (% 8,8) belirtmişlerdir. Düşük bir oranda olsa da 1.2., 1.3. ve 1.5. kodlu cevaplar öğrencilerin ailelerinde çoğunluğa ve katılımcılığa önem verdiklerini göstermektedir. Tabloda frekans yetersizliği nedeniyle yer almayan ancak demokrasi ile ilgili önemli bulgular taşıyan bazı öğrenci görüşleri de şunlardır:

No: 173, 9. S., Kız: "Son söz anne babaya aittir."

No: 195, 10. S., Erkek: "Aile bireylerinin oy vereceği partiyi kendi seçmesi"

No: 241, 11. S., Erkek: "Kime oy verileceği ailede tartışıldı"

Öğrencilerin 1. soruya verdikleri farklı cevaplar incelendiğinde son sözün anne babaya ait olması bir öğrenci tarafından eleştirilmektedir. Öte yandan aile bireylerinin genel seçimlerde oy vereceği partiyi kendinin seçmesi de iyi bir örnek olarak sunulmaktadır.

2. alt probleme “İlköğretim ve ortaöğretim (4-12. Sınıf) öğrencileri okulda demokrasi ile ilgili hangi örnekleri vermektedirler?” ilişkin bulgular tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin Okullarında Demokratik Davranış Konusunda Verdikleri Örnekler

Örnekler	f	%
2.1. Başkan ve başkan yardımcısı seçimi	198	67,3
2. 2. Öğretmenin sınıfta eşit davranması	37	12,6
2.4. Öğrencilerin çeşitli konularda görüşlerinin alınması	24	8,2
2.6. Diğer	17	5,8
2.3. Yazılı tarihlerinin öğrencilere sorulması	11	3,7
2.5. Bazı öğretmenlerin eşit davranmaması	7	2,4
Toplam	294	100

Tablo 2’deki verilere göre öğrencilerin okullarında demokratik davranış konusunda 294 örnek verdikleri tespit edilmiştir. Bu cevapların % 67,3’ünde “Başkan ve başkan yardımcısı seçimi” olayını demokrasiye örnek olarak verdikleri görülmektedir. Bu örnek okullarda demokrasi konusunda verilen en yaygın örnektir. Öğrencilerin daha sonra sırasıyla % 12,6’sı “Öğretmenin sınıfta eşit davranmasını”, %8,2’si çeşitli konularda görüşlerinin alınması, %3,7’si sınıfta “Öğretmenin yazılı sınav tarihlerini öğrencilerine sorması”, %5,8’i de demokrasiyle ilgili diğer cevapları verdikleri tespit edilmiştir. Bu olumlu cevapların yanı sıra öğrencilerin % 2,4’ü ise “Bazı öğretmenlerin sınıfta eşit davranmamasını” olumsuz örnek olarak göstermektedirler. Tabloda frekans yetersizliği nedeniyle yer almayan ancak demokrasi ile ilgili önemli bulgular taşıyan bazı öğrenci görüşleri de şunlardır:

No: 95, 4. S., K: “Tuvalete yazılan ayıp şeyler antidemokratik”

No: 101, 4. S., K: “Büyük sınıfların bize kötü davranması demokratik değil”

No: 132, 5. S., E: “Kantinde sırayı bozmak demokratik değil”

No: 207, 10. S., K: “Okulda bir suç işlendiğinde öğretmenimiz iki tarafı da dinleyip adil yargıladı”

No: 212, 12. S., E: “Okul kuralına uymak”

No: 268, 11. S., E.: “Okul müdürünün benle konuşurken içeri giren müdür yardımcısını bekletip önce benim işimi yapması”

2. soruya verilen farklı cevaplar incelendiğinde öğrencilerin kişilik haklarına saygı, adalet, kurallara uyma ve eşitlik konularını demokrasi açısından önemsedikleri görülmektedir.

3. alt probleme “İlköğretim ve ortaöğretim (4-12. Sınıf) öğrencileri tarihten demokrasi ile ilgili hangi örnekleri vermektedirler?” ait bulgular tablo 3’de yer almaktadır.

Tablo 3. Öğrencilerin Tarihten Demokratik Davranış Konusunda Verdikleri Örnekler

Örnekler	f	%
3.4. Başbakanın, yöneticinin seçimle gelmesi (Oy kullanılması)	70	22,2
3.5. Erkeklerle ve kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi	55	17,4
3.8. Diğer	44	13,9
3.1. Atatürk’ün demokratik faaliyetleri	36	11,4
3.7. Halifelerin seçilmesi	32	10,1
3.3. Hz. Muhammed’in demokratik faaliyetleri	25	7,9
3.10. Çok partili hayata geçilmesi	15	4,7
3.2. Fatih’in Hristiyanlara özgürlük tanınması	11	3,5
3.9. Milli Mücadelede halkın hep birlikte yurdunu savunması	9	2,8
3.11. Cumhuriyetin kurulması	7	2,2
3.12. Osmanlıda eşitlik ve hoşgörü, azınlıklara hak tanınması	5	1,6
3.14. Halifeliğin ve saltanatın kaldırılması	4	1,3
3.13. Fransız ihtilali	3	0,9
Toplam	316	100

Tablo 3’deki verilere göre öğrencilerin okullarında tarihi olaylarla ilgili 12 farklı kategoride 316 örnek verdikleri tespit edilmiştir. Bu cevapların % 22,2 ile en yüksek oranda “Başbakanın, yöneticinin seçimle gelmesi (Oy kullanılması)” demokrasi

konusunda örnek olarak gösterdikleri görülmektedir. Daha sonra sırasıyla cevapların %17,4'ü "Erkeklerle ve kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi", %13,9'u tablodaki örneklerden farklı örnekler olduğu, %11,4'ü Atatürk'ün demokratik faaliyetleri, %10,1'i halifelerin seçilmesi, % 7,9' Hz. Muhammed'in demokratik faaliyetleri şeklinde sıralanmıştır. Oran olarak az olmakla birlikte çok partili hayata geçilmesi, Fatih'in Hristiyanlara özgürlük tanınması, Milli Mücadelede halkın vatani birlikte savunması, cumhuriyetin kurulması, Osmanlıda eşitlik ve hoşgörü ile azınlıklara hak tanınması, halifelüğün ve saltanatın kaldırılması, Fransız ihtilali örneklerinin de verildiği görülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin tarihte demokrasi konusunda örnek verirken bahsettikleri şahısların başında Atatürk, Hz. Muhammed ve Fatih Sultan Mehmet'in gelmesi de dikkat çekicidir. Tabloda frekans yetersizliği nedeniyle diğer kategorisinde yer alan ve demokrasi ile ilgili önemli bulgular taşıyan bazı öğrenci görüşleri de şunlardır:

No: 72, 8. S., E: "Suikast suçluları Atatürk tarafından değil kanun tarafından cezalandırıldı"

No: 80, 8. S., E: "*Hatay*"

No: 84, 8.S., K: "*Meşrutiyet*"

No: 95, 4. S. K: "Artık büyüklerin dediği olmuyor herkes istediği zaman evleniyor"

No: 98, 4. S., E: "*Mitinge katılmak*"

No: 100, 4., S. K: "Fatih devlet adamlarına sert davranıyor"

No: 109, 4. S., K: "Mekke savunmasına ortak karar verilmesi"

No: 112, 4. S., K: "*Kongreler*"

No: 120, 4. S., E: “Çanakkale’de birlik ve beraberlik”

No: 151, 9. S., E. “Kadınların söz sahibi olması”

No: 186, 10. S., K: “TBMM açılması”

No: 188, 10. S., E: “Divan”

No: 208, 10. S., E: “Uhud savaşına ortak karar alınıp çıkılması”

No: 216, 12. S., E: “Herkesin hukuk önünde eşit olması”

No: 218,12. S., K: “Medeni kanun kadına miras”

No: 226, 12. S., K: “Kadın erkek eşitliği”

No: 236,12. S., K: “Kanun-ı esasi”

No: 240, 12. S., E: “Eğitimde ve cinsiyette eşitlik”

No: 241, 11. S., E: “Seksen anayasasının değişmesi”

No: 266, 11. S., K: “Referandum”

No: 269, 11. S., E: “Osmanlıda gayrimüslimlere eşitlik, günümüzde ise Türk, Kürt, Laz ve Çerkezler arasında eşitlik”

3. soruya öğrencilerin verdiği farklı cevaplar incelendiğinde öğrencilerin adalet, çoğulcu demokrasi, kadın hakları, karar alma süreçlerine katılıma ve eşitlik gibi konuları da demokrasi açısından önemsedikleri görülmektedir.

4. alt probleme “İlköğretim ve ortaöğretim (4-12. Sınıf) öğrencilerinin demokrasi konusundaki verdikleri örnekler sınıflarına göre değişmekte midir?” ait bulgular tablo 4-6’da yer almaktadır.

Tablo 4. Öğrencilerin Ailede Demokratik Davranışa Verdikleri Örneklerin Sınıflara Göre Dağılımı

Örnekler	Sınıflar										Top.
	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
1.1. Eşya alınacağı, bir yere gidileceği zaman fikrim sorulur	22	30	7	14	19	16	18	8	11	145	
1.2. Önemli konularda fikrim sorulur			8							8	
1.3. Televizyonda dizi izlenirken çoğunluğa uyulur				3	1		2	2		8	
1.4. Ailemde bir karar alınırken oylama yapılır.	5		2	3		6	8	4	6	34	
1.5. Bazen fikrim sorulur			10	1	1	2				14	
1.6. Demokrasi yok. Fikrim sorulmaz.				5	4	7	3	2	4	25	
1.7. Diğer						2	1	3	1	7	
1.8. Ailede herkese eşit davranılır	3		2	5	2	5	1	15	10	43	
Toplam	30	30	29	31	27	38	33	34	32	284	

Tablo 4’teki verilerde, araştırmaya katılan öğrencilerin 1. soruya verdikleri ve tablo 1’de kategorilerine göre ayrılan cevaplarının sınıf düzeylerine göre tasnif edildiği görülmektedir. Tablo 4’teki bulgular incelendiğinde tüm sınıf düzeylerinde sırasıyla “Eşya alınacağı, bir yere gidileceği zaman fikrim sorulur”, “Ailemde bir karar alınacağı zaman fikrim sorulur”, “Demokrasi yok. Fikrim sorulmaz” örneklerinin daha fazla verildiği tespit edilmiştir. Verilen örneklerden 1.1. madde de sınıf düzeyleri yükseldikçe öğrencilerin ailelerinde fikirlerinin sorulmasını daha az örnek olarak gösterdikleri görülmektedir. Buna karşın 1.4. ve 1.8. maddelerde yer alan ailede oylama yapılması ve herkese eşit davranılması konusunda sınıf düzeyleri yükseldikçe öğrencilerin demokratik davranışa daha fazla örnek gösterdikleri görülmektedir. Ayrıca sınıf düzeyleri yükseldikçe öğrencilerin 1.6. maddesinde yer alan ailede demokrasi olmadığını daha fazla ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Bu durum öğrencilerin sınıf

seviyeleri yükseldikçe demokrasi konusundaki algılarının yükseldiğini ve demokratik olmayan davranışları daha iyi algıladıklarını gösterir.

Tablo 5. Öğrencilerin Okulda Demokratik Davranışa Verdikleri Örneklerin Sınıflara Göre Dağılımı

Örnekler	Sınıflar										Top
	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
2.1. Başkan ve başkan yardımcısı seçimi	24	25	20	24	27	20	16	19	23	198	
2. 2. Öğretmenin sınıfta eşit davranması	2	5	9	5	1	3	2	6	4	37	
2.3. Yazılı tarihlerinin öğrencilere sorulması				2			8		1	11	
2.4. Öğrencilerin çeşitli konularda görüşlerinin alınması	4	3	8	1	4	2	2			24	
2.5. Bazı öğretmenlerin eşit davranmaması			2	1			1	2	1	7	
2.6. Diğer	2	1				6	2	3	3	17	
Toplam	32	34	39	33	32	31	31	30	32	294	

Tablo 5’deki verilerde, araştırmaya katılan öğrencilerin 2. soruya verdikleri ve tablo 2’de kategorilerine göre ayrılan cevaplarının sınıf düzeylerine göre tasnif edildiği görülmektedir. Tablo 5’deki bulgular incelendiğinde tüm sınıf düzeylerinde sırasıyla “Başkan ve başkan yardımcısı seçimi”, “Öğretmenin sınıfta eşit davranması”, “Öğrencilerin çeşitli konularda fikirlerinin alınması”, diğer cevaplar ile “Yazılı tarihlerinin öğrencilere sorulması” ve “Bazı öğretmenlerin öğrencilere eşit davranmaması” geldiği görülmektedir.

Tablo 5 incelendiğinde okulda demokrasiyle ilgili en fazla örnek sayısı sırasıyla 6, 5, 7. sınıflar ile 4, 8 ve 12. Sınıflara ait olduğu tespit edilmiştir. Maddelere göre incelendiğinde ise 2.1. ve 2.2. maddelerinde tüm sınıflarda birbirine yakın sayıda örnek verildiği ve sınıf değişikliğinin öğrenci görüşlerini değiştirmedeği söylenebilir. 2.3. maddesinde ise özellikle 10. sınıflarda diğer sınıflara göre farklılaşma olduğu görülmektedir. 2.4. maddede ise 11 ve 12. sınıflardan örnek verilmemesi üst sınıflarda öğrencilerin görüşlerinin alınmadığını göstermektedir. Verilen diğer örnekler de dikkate

alındığında öğrencilerin alt sınıflarda görüşlerinin alınmasını, üst sınıflarda ise hocaların eşit davranmasını önemsedikleri söylenebilir.

Tablo 6. Öğrencilerin Tarihten Demokratik Davranışa Verdikleri Örneklerin Sınıflara Göre Dağılımı

Örnekler	Sınıflar										Top
	4	5	6	7	8	9	10	11	12		
3.1. Atatürk'ün demokratik faaliyetleri	9	11	7		1			6	2	36	
3.2. Fatih'in Hristiyanlara özgürlük tanınması	2			3	1	1	2	2		11	
3.3. Hz. Muhammed'in demokratik faaliyetleri	1		2	18			2		2	25	
3.4. Başbakanın seçimle gelmesi (Oy kullanılması)	12	18			5	6	8	12	9	70	
3.5. Erkeklerle ve kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi	2	1	18		10		1	6	17	55	
3.7. Halifelerin seçilmesi				3	9		19	1		32	
3.8. Diğer	7		3		4	1	8	12	9	44	
3.9. Milli Mücadelede halkın hep birlikte yurdunu savunması	7						2			9	
3.10. Çok partili hayata geçilmesi		1			9			5		15	
3.11. Cumhuriyetin kurulması							4	2	1	7	
3.12. Osmanlıda eşitlik ve hoşgörü, azınlıklara hak tanınması							2		3	5	
3.13 Fransız ihtilali							2	1		3	
3.14. Halifeliğin ve saltanatın kaldırılması								1	3	4	
Toplam	40	31	33	30	30	27	32	47	46	316	

Tablo 6'daki verilerde, araştırmaya katılan öğrencilerin 3. soruya verdikleri ve tablo 3'de kategorilerine göre ayrılan cevaplarının sınıf düzeylerine göre tasnif edildiği görülmektedir. Tablo 6'daki bulgular incelendiğinde tüm sınıf düzeylerinde sırasıyla "Başbakanın seçimle gelmesi (oy kullanılması)", "Erkeklerle ve kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi", "Atatürk'ün demokratik faaliyetleri", "Halifelerin seçilmesi", "Hz. Muhammed'in demokratik faaliyetleri", "Çok partili hayata geçilmesi" örneklerinin verildiği görülmektedir. Bu kategorilerin haricinde "diğer örnekler" kategorisinde de önemli sayıda örnek verildiği tespit edilmiştir.

Tablo 6 incelendiğinde tarihten verilen demokratik davranış örnek sayılarında sınıf düzeyine göre özellikle 11, 12 ve 4.sınıfların diğerlerine göre daha fazla örnekler verdikleri görülmektedir. Maddelere göre incelendiğinde ise alt sınıflardaki (4, 5, 6. sınıf) öğrencilerin Atatürk'ün demokratik faaliyetlerini diğer sınıflara göre daha fazla sayıda örnek gösterdikleri anlaşılmaktadır. 3.3. maddesinde de özellikle 7. sınıf öğrencilerinin; 3.4. maddesinde 5.sınıf ile 4 ve 12. sınıf öğrencilerinin; 3.5. maddesinde 6, 12 ve 8. sınıf öğrencilerinin; 3.7. maddesinde özellikle 9. ve 7.sınıf öğrencilerinin; 3.9. maddesinde yalnızca 4. ve 10.sınıf öğrencilerinin; 3.10. maddesinde de yalnızca 8, 11 ve 5. sınıf öğrencilerinin; 3.11., 3.12., 3.13. ve 3.14. maddelerinde de yalnızca üst sınıfların (10, 11 ve 12.sınıflar) daha fazla verdikleri tespit edilmiştir. Tarihten verilen örneklerin sınıflara göre kısmen de olsa farklılaştığı görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında sınıf düzeylerine göre farklı içeriklerde uygulanan ders öğretim programlarının etkili olduğu söylenebilir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırma sonunda öğrencilerin demokrasi konusunda aile ortamlarından, okullarından ve tarihten toplamda 894 örnek verdiği ve her bir öğrencinin demokrasi algısını ortalama 3 örnek ile somutlaştırdığı görülmüştür. Bu sonuç ilk ve orta öğretim öğrencilerinin demokrasi konusunu iyi anladığının bir göstergesi sayılabilir. Aynı zamanda Bal ve Gök'ün (2011) araştırmasında da ortaya koydukları öğrencilerin soyut kavramları somut kavramlarla ilişkilendirerek algılamalarının daha kolay olduğunu da desteklemektedir. Ayrıca Yanıklar ve Yıldırım da (2004) okullarda verilen demokrasi eğitiminde amaçlardan birinin öğrencilerin eleştirel ve değerlendirci bir bakış açısı kazanmalarının sağlanması olduğunu vurgulaması da elde edilen sonuçların önem derecesini ortaya koymaktadır. Çalışmanın sonuçları alt problemlere göre şu şekilde sıralanmaktadır:

Çalışmanın bulguları incelendiğinde “İlköğretim ve ortaöğretim (4-12. Sınıf) öğrencileri aile ortamında demokrasi ile ilgili hangi örnekleri vermektedirler?” birinci alt probleminde öğrencilerin ailelerinde demokrasi uygulamaları ile ilgili olarak sırasıyla “eşya alınacağı, bir yere gidileceği zaman fikrim sorulur; ailede herkese eşit davranılır; ailede bir karar alınırken oylama yapılır” örnek uygulamaları verilmiştir. Bu bulgulara göre öğrencilerin özellikle ailelerinde uygulanan eşitliği ve katılımı demokrasiye kanıt olarak gösterdikleri anlaşılmaktadır. Diğer cevaplar da incelendiğinde öğrencilerin ailelerinde demokrasinin temel ilkelerine uygun örnekler vererek algıladıkları söylenilebilir. Demokrasiyle ilgili bu olumlu durumun yanı sıra öğrencilerin bir kısmının (%8,8) ise ailelerinde demokrasi olmadığını ve fikirlerinin sorulmadığını belirtmiş olmaları da demokrasi eğitiminde dikkat edilmesi gereken bir durumdur. Olumsuz görüş veren bu öğrencilerin %20’sinin okulda demokrasi olmadığını da belirtmesi de bazı öğrencilerin yaşadıkları çevrenin demokrasinin temel ilkelerinin yaşanmasına olumsuz etki yaptığı dolayısıyla öğrencinin demokrasi algısının gelişimini olumsuz etkileyebileceği şeklinde de yorumlanabilir. Ailede demokrasinin uygulanmasıyla ilgili olumlu ve olumsuz özellik taşıyan bu bulgular, Baltacıoğlu’nun “Demokrasi içinde çocuk eğitimi” adlı konuşmasında gerçek demokrasi için ailenin kendisinin bir demokrasi grubu haline gelmesi gerektiği, demokratça yaşamayan anne babanın çocuklarını demokratlaştıramayacağı (Binbaşıoğlu, 2009) iddiasını da desteklemektedir.

Çalışmanın “İlköğretim ve ortaöğretim (4-12. Sınıf) öğrencileri okullarında demokrasi ile ilgili hangi örnekleri vermektedirler?” ikinci alt problemindeki bulgulara göre ise okullarında demokrasi uygulamaları ile ilgili olarak sırasıyla “başkan ve başkan yardımcısı seçimi; öğretmenin sınıfta eşit davranması; çeşitli konularda görüşlerinin sorulması ve yazılı tarihlerinin kendilerine sorulması” örneklerini verdikleri görülmektedir. Verilen cevaplarda, demokrasinin temel özelliklerinden olan katılımı öğrencilerin büyük çoğunluğu (%67,3) tarafından örnek gösterilmesi bu özelliğin okullarda uygulandığının da kanıtı niteliğindedir. Bu örneğin verilmesinde

2004 yılından beri ilköğretim ve ortaöğretim kurumlarında “Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi” bağlamında uygulanmakta olan sınıf, okul, ilçe, il ve ülke temsilciliği seçimlerinin de etkili olduğu söylenebilir (Tezgel, 2006). Öğrencilerin diğer cevaplarında yer alan eşitlik, görüşlerini ifade edebilme, öğrencilerin kişilik haklarına saygı, adalet ve kurallara uyma örnekleri de okulda demokrasinin bazı özelliklerinin uygulandığını ve öğrencilerin demokrasi algısına okul hayatının katkıda bulunduğu şeklinde yorumlanabilir. Bu tespit, Sadık ve Sarı (2012) tarafından öğrencilerin demokrasi metaforlarına ilişkin yaptıkları çalışma sonuçlarıyla ve Taşkın’ın (2010) okuldaki örgütsel değerlerin bireysel değerlerle uyumu üzerine yaptığı araştırma sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Bu olumlu örneklerin yanı sıra öğrencide demokrasi algısının oluşmasında “öğretmenlerin sınıfta eşit davranmaması” örneğinin verilmesi de olumsuz etkide bulunması açısından dikkat edilmesi gereken bir husus olarak görülmektedir.

Çalışmanın “İlköğretim ve ortaöğretim (4-12. Sınıf) öğrencileri tarihten demokrasi ile ilgili hangi örnekleri vermektedirler?” üçüncü alt problemindeki bulgular incelendiğinde, öğrencilerin tarihten demokrasi uygulaması ile ilgili olarak sırasıyla “başbakanın, yöneticinin seçim yoluyla seçilmesi (Oy kullanılması); erkeklere ve kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi; Atatürk’ün demokratik faaliyetleri; halifelerin seçilmesi; Hz. Muhammed’in demokratik faaliyetleri; çok partili hayata geçilmesi; Fatih Sultan Mehmet’in Hristiyanlara özgürlük tanınması; Milli Mücadelede halkın vatani birlikte savunması; cumhuriyetin kurulması; Osmanlı Devletinde eşitlik ve hoşgörü ile azınlıklara hak tanınması; halifeliğin ve saltanatın kaldırılması; Fransız ihtilali” örneklerinin verildiği görülmektedir. Öğrenciler, adalet, çoğulcu demokrasi ve eşitlik konularını demokrasi açısından önemsemektedirler. Öğrencilerin demokrasi algılarında seçme seçilme olgusu üzerinde yoğunlaşılmasında Gömleksiz ve Curo (2011) tarafından yapılan araştırmada da ortaya konulduğu gibi okul meclislerinin etkili olduğu görülmektedir. Bulgular, aile ve okuldaki uygulama örnekleriyle karşılaştırıldığında 12

farklı kategoride en fazla örneğin verildiği tarihten demokrasi uygulamaları örnekleri verildiği anlaşılmaktadır. Bu durum öğrencilerin derslerinde öğrendikleri demokratik uygulamaları dikkate aldıklarının da bir göstergesidir. Bu alt probleme ilişkin olarak farklı görüşlerin ifade edilmiş olması tarih öğretimin demokrasi eğitimine etkisi yönünden de olumlu bir etki oluşturmaktadır. Verilen cevaplar kişiler bazında değerlendirildiğinde sırasıyla Atatürk, Hz. Muhammed ve Hristiyanlara verdiği özgürlükler nedeniyle Fatih Sultan Mehmet örneklerinin verilmesi öğrencilerin demokrasi uygulamalarında tarihi açıdan önemli şahısların faaliyetlerini de önemsediklerini göstermektedir. Bal'ın (2009) yaptığı çalışmada da Atatürk'ün öğrenciler tarafından da ilk sırada örnek gösterilmiştir. Bu durumun ortaya çıkmasında öğretim programlarının içeriğinin etkili olduğu söylenebilir. Çünkü gerek ilköğretim gerekse ortaöğretim ders programlarında (MEB, 2005; 2006; 2007) öğrencilerin verdikleri tarihi olaylara ve kişilere yer verildiği bilinmektedir. Örneğin T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük dersinde (MEB, 2006;2010) Atatürk'ün demokrasi ile ilgili faaliyetlerine, ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi ile sosyal bilgiler dersinde (MEB, 2005; 2006) Hz. Muhammed'in demokrasi ile ilgili faaliyetlerine ve 7.sınıf sosyal bilgiler dersinde Fatih Sultan Mehmet'in yaptığı demokrasi uygulamalarına yer verilmektedir. Demokrasi uygulamaları ile ilgili olarak tarihi kişilerin örnek gösterilmesi aynı zamanda karakter eğitimiyle de ilgilidir. Çünkü karakter eğitiminde birey geçmişte yaşamış veya halen yaşayan birilerini kendine rol model alarak onun gibi olmak isteyebilir. Bu istek sonucu rol model alınan kişinin sahip olduğu tutum ve davranışlar öğrenci tarafından sergilenir (Shancez, 1998). Öğrencilerin bu alt problemde verdikleri bu cevaplara göre demokrasinin temel ilkelerini tarihi olaylarla ve kişilerle daha fazla ilişkilendirebildiği de söylenebilir. Bu sonuca göre demokrasinin algılanmasında öğrencilere rol model olabilecek olumlu karakter özelliklerini taşıyan kişilerin tanıtılmasının etkili olacağı söylenebilir.

Çalışmanın “İlköğretim ve ortaöğretim (4-12. Sınıf) öğrencilerinin demokrasi konusundaki verdikleri örnekler sınıflarına göre değişmekte midir?” dördüncü alt problemiyle ilgili tablo 4-6’daki bulgulara göre ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin demokrasi algılarına ilişkin verdikleri örneklerin değiştiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, Yoğurtçu’nun (2010) ilköğretim öğrencilerinin sınıf düzeyi arttıkça demokratik tutumlarının değiştiği bulgusunu desteklemektedir. Tablo 4’deki verilere göre sınıf bazında 8 kategoride ailede demokrasinin uygulanmasına yönelik örnek verildiği tespit edilmiştir. Örneklerin çeşitliliği ve toplam sayıları dikkate alındığında (en fazla örnek sırasıyla 9, 11, 10 ve 12. sınıflarda verilmiştir) sınıf düzeyi arttıkça demokratik davranış kategorilerinde artış olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre alt sınıfların (özellikle 4-5.sınıflar) görüşlerinin alınmasını üst sınıfların da (özellikle 11-12.sınıflar) eşitliği ve oy kullanmayı demokrasi için daha çok önemsedikleri söylenebilir. Tablo 5’deki verilere göre ise 6 kategoride okulda demokrasinin uygulanmasına yönelik örnek verildiği tespit edilmiştir. Örnek sayılarına bakıldığında ailedeki uygulamalara ilişkin verilen örneklerin aksine özellikle 6, 5, 7.sınıfların daha fazla sayıda örnek verdikleri gözlenmiştir. Maddelere göre incelendiğinde ise “başkan ve başkan yardımcısı seçilmesi ile öğretmenin öğrencilere eşit davranması” örneklerinin tüm sınıflarda en fazla verilen örnek olduğu tespit edilmiştir. Bu örneklerde sınıf değişkeninin etkili olmadığı söylenebilir. Ancak “öğrencilerin çeşitli konularda görüşlerinin alınmaması ve bazı öğretmenlerin eşit davranmaması” gibi olumsuz örneklerin üst sınıflardan verilmesi dikkat çekmektedir. Aynı zamanda “yazılı tarihleri” konusunda öğrencilerin görüşlerinin de özellikle 10. sınıf düzeyinde alınması farklılığın oluşmasında okul ve sınıf kültürünün etkili olabileceği ihtimalini güçlendirmektedir. Okulda demokrasi uygulamaları ile ilgili verilen diğer örnekler de dikkate alındığında öğrencilerin alt sınıflarda görüşlerinin alınmasının, üst sınıflarda ise hocaların eşit davranmasını daha çok önemsedikleri söylenebilir. Tablo 6’daki 14 farklı kategoride verilen örneklere göre, tarihte demokrasi uygulamalarının sınıf düzeyinde kısmen de olsa değiştiği söylenebilir. Çünkü tarihte demokrasi uygulamaları ile ilgili olarak en fazla örnek sırasıyla 11, 12 ve 4.sınıflar

tarafından verilmiştir. Maddelere göre dağılım incelendiğinde alt sınıflardaki (4, 5 ve 6. sınıflar) öğrencilerin Atatürk'ün demokratik faaliyetlerini; 4. sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun Milli Mücadele konusunu; 7. sınıf öğrencilerinin çoğunluğunun Hz. Muhammed'in demokratik faaliyetlerini; 6, 7 ve 9. sınıf öğrencilerinin ise dört halife devrini demokratik faaliyetlere daha fazla örnek olarak verdikleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin üst sınıflarda farklı örnekler ve kategori dışı kalan örnekler verdikleri de bulgulardan anlaşılmaktadır. Bu farklılıkların yanı sıra "Cumhuriyetin kurulması, Osmanlı Devleti'nde eşitlik ve hoşgörüle azınlıklara hak tanınması, Fransız ihtilali, halifeliğin ve saltanatın kaldırılması konularında ise sadece 10, 11 ve 12. sınıf öğrencilerinin örnekler vermeleri de tarihteki demokrasi uygulamalarına verilen örneklerde sınıf değişkeninin kısmen de olsa etkili olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara göre öğrencilerin üst sınıflara çıktıkça bilgi ve birikimlerinin arttığı bu sebeple değişik örnekler verdikleri söylenebilir. Bunun yanında 10-11 yaşından önceki çocuklar politik kavramları anlama konusunda güçlük çekmektedirler (Berti, 1994). Öğrenciler 11-12 yaşlarında salt varsayımlardan da sonuç çıkarabilecek soyut zihinsel evreye gelmektedirler (Piaget, 2004). Örneğin; öğrencilerin sınıfları ilerledikçe ve yaşları büyüdükçe devlet yapısı konusundaki politik kavramları daha iyi anlamaktadırlar (Berti, 1994). Ayrıca farklı milletlerden olan 16-17 yaşlarındaki öğrencilerin tarihsel düşünme becerileri arasındaki fark erken yaşlara göre azalmaktadır (Lee vd., 2001). Bu durum 16-17 yaş aralığındaki öğrencilerin farklı milletlerden de olsa politik kavramları daha iyi anladıkları ve demokrasi ile ilgili konularda daha iyi örnekler verebileceklerini de göstermiştir. Demokrasi algılaması ile ilgili bu farklılıkların ortaya çıkmasında öğrencinin zihinsel gelişim düzeyinin yanı sıra sınıf düzeyinde öğrenim gördüğü öğretim programlarının etkili olduğu söylenebilir. Örneğin Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi ile Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük derslerini alan 8. ve 11. sınıf öğrencilerinin çok partili hayata geçiş örneği vermeleri bu durumu kanıtlamaktadır.

Bu bulgu ve sonuçlar bağlamında şu önerilerde bulunulabilir:

- Velilere ailede demokratik davranmaları önerilebilir.
- Öğrencilerin okul ve toplum yönetiminde karar alma süreçlerine etkin olarak katılmalarının sağlanması da demokrasiyi içselleştirmelerine katkı sağlayabilir.
- Sosyal bilgiler ve tarih derslerinde konular siyasi ve sosyal yönleri ile ele alınırken aynı zamanda demokratik yönlerine de vurgu yapılabilir. Bu yaklaşım öğrencinin zihninde demokrasinin tarihi süreçlerden nasıl etkilendiğini daha iyi yapılandırmasına yardımcı olabilir. Bu çalışmanın ardından birkaç kişilik öğrenci grubu üzerinde daha derinlemesine bir nitel analiz yapılması ve öğrencilerin verdikleri örneklerin gerekçelerinin açıklanması istenebilir.

KAYNAKÇA

- Attorps, I. (2007). Concept definition and concept image : in the case of equations. *Ämnesdidaktik ur ett nationellt och internationellt perspektiv : rapport från Rikskonferensen i ämnesdidaktik*. Kristianstad: Kristianstad University Press. S. 89-98. <http://www.distans.hkr.se/rikskonf/Grupp%202/Attorps.pdf> (erişim tarihi 05/06/2012)
- Bal, M. S., Gök, S. (2011). "İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Cumhuriyet, Saltanat Ve Liderlik Kavramlarını Algılayışları." *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (3): 1183-1198.
- Bal, M. S., (2009). "Türkiye'de Demokrasi Ve Demokrasi İle İlgili Kavramların İmaji İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencileri Arasında Bir Araştırma." *Avrupa'da Demokrasi ve Demokrasi Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale*, s.187-195.
- Berti, A. E. (1994). Children's Understanding The of Concept of The State. In: Carretero, M., James F. V. (eds) *Cognitive And Instructional Processes In History And The Social Sciences*, Madrid. 49-77.

- Binbaşıoğlu, C., (2009). *Başlangıçtan Günümüze Türk Eğitim Tarihi*. Ankara:Anı yayıncılık.
- Bingolbali, E., Monaghan, J. (2008). *Concept Image Revisited*. Educ. Stud. Math, 68, 19-35.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. ve Kılıç, E. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem A Yay.
- Demir, N. (2010). *Demokrasinin Temel İlkeleri ve Modern Demokrasi Kuramları*. Ege Akademik Bakış, 10 (2) 2010: 597-611.
- Doğan, D.M. (1987). *Büyük Türkçe Sözlük*. Beyan yay.
- Doğanay, A., (2002). Öğretimde Kavram Ve Genellemelerin Genişletilmesi. *Hayat Bilgisi Ve Sosyal Bilgiler* Kitabı İçinde (Ed. Cemil Öztürk Ve Dursun Dilek). Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Gibson, H. (2009). "The Teaching of Democracy: Challenging the Meaning of Participation, Discourse and Dissent in the English School Curriculum, Citizenship." *Social and Economic Education*, 8 (1) 5-18.
- Gömlüksiz, M. N., Curo, E. (2011). "Demokratik Yurttaşlık Eğitimi Bağlamında Okul Öğrenci Meclisleri." *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40.sayı, s. 61-79.
- Kaldırım, E. (2005). "İlköğretim 8.sınıf Öğrencilerinin Demokrasi Algıları." *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 25 (3): 143-162
- Kaya, E. (2011). *İlköğretim 7.Sınıf Öğrencilerinin Bazı Demokrasi Kavramları Hakkındaki Görüşleri Ve Yanılgıları*. (Aksaray Örneği), Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Niğde Üni.
- Lee, P. Dickinsonson A. Ashby R. (2001). Children's Ideas About Historical Explanation. In: Dickinsonson A, Gardon P, Lee P (eds) *Raising Standards in History Education*. London: Woburn Press.

- Marton, F., (1981). Phenomenography - Describing Conceptions Of The World Around Us. Sweden Instructional Science, 10, 177-200. (erişim tarihi 12.8.2011)
<http://www.ped.gu.se/biorn/phgraph/misc/constr/phegraph.html>
- MEB (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimi Program Kılavuz Kitabı (6-7.sınıflar). Ankara: Milli Eğitim Bas.
- MEB (2006). Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersi (4-8. Sınıflar) Öğretim Programı. (erişim tar. 05/04/2011)
<http://ttkb.meb.gov.tr/program.aspx?islem=1&kno=22>
- MEB (2006). Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi Ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı. (erişim tarihi 04/04/2011)
<http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules.php>
- MEB (2007). Ders Kitapları ile Eğitim Araçlarının İncelenmesi ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönerge. Tebliğler Dergisi, sayı: 2597, s.422-440.
- MEB (2007). Ortaöğretim 9.Sınıf Tarih Öğretim Programı. (erişim tarihi 16/12/2011)
<http://ttkb.meb.gov.tr/program.aspx?tur=orta&lisetur=&sira=derse&ders=Tarih>
- MEB (2008). İlköğretim Programları ve Ders Kitaplarının Değerlendirilmesi ve Değerlendirme Sonuçlarının Ortaöğretim İle Paylaşılması Çalıştay Çalışma Raporu. İlköğretim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- MEB (2010). İlköğretim 8.sınıf Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı, (erişim tarihi 12/2/2012)
<http://ttkb.meb.gov.tr/ogretmen/modules.php>
- MEB (2010). T. C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretim Programı. (erişim tarihi 11/03/2011), <http://ttkb.meb.gov.tr/program.aspx?islem=1&kno=95>
- MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2005). İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (4-5.sınıflar). Ankara: Milli Eğitim Bas.
- Piaget, J. (2004), Çocukta Zihinsel Gelişim. Trk. Trc. H. Portakal, Cem Yayınevi, İstanbul.

- Sadık, F. ve Sarı, M. (2012). Çocuk ve Demokrasi: İlköğretim Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Metaforlar Aracılığıyla İncelenmesi. Uluslararası Cumhuriyet Eğitim Dergisi, Cilt 1 / Sayı 1, s.48-62
- Sanchez, T.R.(1998). Using Stories About Heroes to Teach Values. ERİC Digest Clearing house for Social Studies. (erişim tarihi 25/12/2005) http://www.eric.ed.gov/ERICDocs/data/ericdocs2sql/content_storage_01/0000019b/80/16/f7/82.pdf
- Tall D., Vinner S. (1981). Concept Image and Concept Definition in Mathematics with Particular Reference To Limits And Continuity, Educational Studies in Mathematics, 12, 151-169.
- Taşdan, M. (2010). Türkiye'deki resmi ve özel ilköğretim okulu öğretmenlerinin bireysel değerleri ile okulun örgütsel değerleri arasındaki uyum düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*,16(1), 113-148.
- Tezgel, R. (2006). Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri, Ankara: TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulları yay. no:118.
- Yanıklar, C. ve Elyıldırım, Ü. Y. (2004). Demokrasi Eğitimi ve Pratik Uygulamalar. Çoluk Çocuk Dergisi. 44.sayı, s.27–29. Kök Yayıncılık: Ankara
- Yoğurtçu, A. (2010). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Demokrasiye Yönelik tutumlarının İncelenmesi. (Erzincan Örneği), Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Erzincan Üni.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

It is necessary for a democratic society to educate students who embrace the principles of democracy, and live up to these principles in life. This aim can be reached with the education of democracy especially in schools. Democracy education programs in both our country and other countries are encouraged.

Method

It is not only enough that the students' definition about the concept of democracy, but also it is required that students should give convenient examples for democracy. For this purpose, a form of semi-structured interview is applied to students to determine the perception levels of democracy by students encountered with democracy from 4th to 12th grade. In this form, students are asked to state the examples and events of democratic behavior that they have encountered within their family, school and history. The validity of data collection instrument is held with positive views given by four field experts besides the researchers of the study. The data is reviewed and analyzed by each of researchers separately and the eventual data agreed upon is used by the researchers. In the scope of the study, interview forms of 270 students of 4th to 12th grades are evaluated. It has been noted that implementation of the application forms are applied to students from all grades. As the study is qualitative and content-oriented, phenomenographic data collection and analysis method is used. With this method, it is aimed that students find ways of thinking about democracy and explain in a systematic way.

Findings Conclusions and Results

Research findings and results: In the first sub-problem students, it was found that the highest rate with 15.1% of the samples among 284 examples of democracy at home are mostly related with times their ideas taken doing when shopping for home and going to a place. According to findings, students stated that they are treated equally to everyone in the family respectively (15.1%), family voting is done in making a decision (12%). But their ideas are not asked their families and lack of democracy (8.8%). In the second sub-problem, it is seen that among 294 examples of democracy at school, 67.3% of the samples is on "election and voting for the president and vice president of the class ", 12.6% is about " the teachers behave equally to class ", 8.2% is on taking the views about various topics, 3.7% is on teacher's question of examination date in the classroom, and 5.8% is other democracy-related answers.

In the third sub-problem, 316 examples in 12 different categories the date the sample was determined that. it was observed that the highest rate with 22.2% of answers is on " election of the prime minister / the administrator (voting)", then respectively, 17.4%, is on "Men and women are granted the right to elect and be elected," 13.9% is different examples than in the table, 11.4% is of the democratic activities of Ataturk, 10.1% is election of the Caliphs, 7.9% is democratic activities of the Prophet Muhammad. Although the rate is low, examples are given about the transition to multi-party political life, recognition of freedom of Christians by the Conqueror Sultan Mehmet, Independence War in the defense of the homeland of the people, the establishment of the Turkish republic, the rights of minorities in the Ottoman Empire with the recognition of equality and tolerance, abolition of the caliphate and the sultanate, and French Revolution. It is noteworthy that Ataturk, Hz. Mohammed the Prophet and Fatih Sultan Mehmet are the first ones to come to mind. Examining the different answers given by students, it was observed that students care of the issues such as justice, pluralistic democracy, women's rights, and participation in decision-making processes for democracy.

It is reached in the fourth sub-problem of the research that elementary and middle school students' perception of democracy has changed in their samples. Given the diversity and the total number of samples (maximum samples are respectively 9th, 11th, 10th, and 12th grades), as grade level increases, the increase is seen in the categories of democratic behavior. The maximum examples in democracy at history are given respectively by 11th, 12th, and 4th grades. Examined the distribution of items, it is seen that the students give different examples with the impact of their curriculums.

Suggestions

Parents can be encouraged to act democratically at home. Students should be provided to participate actively in decision-making processes of school and society management. In lessons such as social studies and history, the emphasis on democracy aspects of the issues as well as political and social aspects can be done. Group works with few students can be performed in order to analyze the reasons for the given examples.